

Сиг. 0809

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**



**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**



**ТЕОРИЈА
НА МУЗИКАТА**

ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ

**ТРИГОДИШНО ОСНОВНО
МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ**

Скопје, 2008



РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Бр. 07-7028/1

23 09 2008 год.
СКОПЈЕ

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено: <u>25-09-2008</u>			
Орг единица	Број	Прилог	Вредност
<u>07</u>	<u>6349</u>	<u>1</u>	<u>—</u>

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02) и член 31 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ” бр. 103/08), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот *теорија на музиката* за тригодишното основно музичко и балетско образование.

1. ВОВЕД

Во тригодишното основно музичко училиште можат да се запишат ученици кои наполниле 11 години.

На приемниот испит се проверуваат:

- музичките способности на учениците: слухот, чувството за ритам и мелодиските контури;
- општите психофизички способности: моторика, интелигенција и меморија.

Наставниот предмет теорија на музиката е застапен во сите години на тригодишното основно музичко образование. Со оглед на ваквата позиција на предметот целта на *теоријата на музиката* во тригодишното основно музичко образование е да се овозможи стекнување на базични знаења од различните дисциплини на музичката теорија: теорија во потесна смисла на зборот, хармонија, полифонија, музички форми, запознавање со музички инструменти. За да се овозможи комплексен музички развој на учениците, во програмата се вклучени содржини кои ги воведуваат учениците во музичката култура и уметност. Со тоа, наставата по *теорија на музиката* треба да придонесе за поттикнување желба учениците активно да се занимаваат со музиката и треба да биде во тесна корелација со предметот солфеж, а понатаму – и со наставата по инструмент. Наставните теми на предметот – Основни поими, Метроритам, Скали, Темпо и динамика, Музичка уметност – се тесно поврзани меѓу себе и даваат широки можности за меѓусебно интегрирање. Содржините и поимите кои се посочени во програмата задолжително треба да бидат слушно доживевани и анализирани. Затоа, освен активностите на предметот *солфеж*, и наставата по *теорија на музиката* треба да вклучува активности базирани врз слушање на музички примери и целосни музички дела. Од друга страна, посочените содржини и поими треба да бидат препознаени во нотниот текст. Затоа во наставата по *теорија на музиката* уште од самиот почеток треба да има активности кои вклучуваат визуелна анализа на нотниот текст (поедноставни примери и партитури). Наставата се изведува во групи по 9 - 15 ученици. На крајот од учебната година секој ученик полага годишен испит пред комисија.

- Фонд на часови: 1 час неделно, 36 часа годишно.
- Статус на предметот: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА ПРЕДМЕТОТ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД

Ученикот/ученичката:

- да ја доживее убавината на музиката;
- да стекне љубов кон класичната музика;
- да стекне сознанија за музичката култура и уметност на своето опкружување;
- да стекне сознанија за различните музички жанрови;
- да стекне сознанија за музичко-теориските карактеристики на народното музичко творештво на својата и другите заедници;
- да ги развие музичките способности;
- да ја развива креативноста;
- да ги усвои музичко-теориските поими;
- да ги применува усвоените знаења и поими во практична работа (вежби и анализа на нотниот текст);
- да препознава нотен текст, музички термини и ознаки;
- да развие способност за анализирање на нотниот текст;
- да го развива внатрешниот слух;
- да препознава визуелно во нотните примери и да именува видови на тактот (рамноделен и нерамноделен);
- да препознава, именува и гради скали до 7 предзнаци;
- да гради интервали (до децима) од зададен тон;
- да гради скалични интервали (до децима) во зададена скала;
- да препознава визуелно во нотните примери и да именува интервали (до децима);
- да препознава визуелно во нотните примери и да именува скалични интервали (до децима);
- да осознае превртување на интервали;
- да гради квинтакорди со превртувања од зададен тон;
- да гради квинтакорди на главните стапала со превртувања во зададена скала;
- да препознава визуелно во нотните примери и да именува квинтакорди на главните стапала со превртувања по структура и функција;
- да гради четиризвучи во основен облик (мал дурски – и со превртувања) од зададен тон;
- да гради доминантен септакорд (со превртувања) и септакорд на VII стапало (намален/полунмален) во зададена скала;

- да препознава визуелно во нотните примери и да именува доминантен септакорд (со превртувања) и септакорд на VII стапало по структура и функција;
- да развие музичката меморија и вниманието;
- да го осознае енхармонизмот;
- да ги препознава, именува и гради енхармонските интервали;
- да ја осознае модулацијата во тоналитети до I предзнак;
- да препознава елементи на музичката форма во нотниот текст (мотив, фраза, реченица, период);
- да се ослободи од стрес, емоционална напнатост преку музичките активности;
- да стекне самоверба во извршувањето на музичките активности;
- да го открива и почитува сопственото музичко изразување и да го почитува музичкото изразување на другите;
- да се оспособува за тимско работење;
- да покажува толеранција;
- да покажува подготвеност да му помогне на другиот;
- да се воведува во користењето на информативната компјутерска технологија во музичките активности.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО I ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да покажува интерес и љубов кон класичната музика;
- да покажува интерес за слушање музика, посета на концерти и други приредби;
- да се оспособува за активно, внимателно слушање на музиката;
- да развива осет за музичката изразност;
- да ги усвои неопходните музичко-теориски поими;
- да стекнува практични умеења за примена на усвоените знаења;
- да ги препознава визуелно и да ги запишува нотите во виолинскиот, бас, алт и тенор клуч;
- да ги именува тоновите со солмизација и абецеда;
- да ги препознава, именува и гради скали до два предзнака;
- да стекнува сознанија за квинтниот круг;

- да ги препознава, именува по големина и гради скалични интервали (од 1 стапало);
- да ги препознава визуелно тактовите и тактовите времиња;
- да знае да ги групира нотите во соодветните тактови;
- да ги разбира и применува стручните термини за темпо, динамика, артикулација и агогика;
- да ги разликува и именува музичките инструменти и пејачките гласови;
- да стекнува сознанија за основните елементи на музичката форма;
- да стекнува сознанија за музичките професии (композитор, изведувач - инструменталист, пејач, диригент);
- да стекнува способност за визуелна анализа на наједноставен нотен текст;
- да го развива внатрешниот слух;
- да ја развива креативноста;
- да применува ИКТ.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Тема: ОСНОВНИ ПОИМИ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги усвои основните поими: звук, тон, ...; - правилно да ги чита и пишува музичките знаци; - да развива вештина за брзо читање ноти во виолински и бас клуч во различни октави (во алт и тенор клуч, само за одредени инструменти). 	<ul style="list-style-type: none"> - Звук и тон - Ноти и линиски систем - откривање на музичките симболи - Клучеви - Имиња на тоновите - Тонски систем - Преглед на сите октави - Опсег V големо - e1 во бас клуч; и g мало - b2 во виолински клуч 	<ul style="list-style-type: none"> - Звук (неопределен/определен или неартикулиран/артикулиран) - Тон (висина, јачина, траење, боја) - Регистар (среден, висок, низок) - Опсег - Нота, пауза, петолиније, линија, празнина, помошна линија, знак за повторување, прима волта, секунда волта - Виолински клуч, бас клуч - Имиња на тоновите по солмизација и латински имиња - Имиња на октавите - Знак „за октава повисоко” и „за октава пониско” 	<ul style="list-style-type: none"> - Вежби: пишување на ноти од виолински во бас клуч и обратно - Вежби: бележење на ноти со латински имиња и солмизација - Именување на регистри (среден, висок, низок) - Препознавање и бележење на ноти во различни октави од тонскиот систем (со користење на знаците „за октава повисоко/пониско”) -Анализа: Препознавање и читање на едноставни нотни примери во виолински и бас клуч

Тема: МЕТРОРИТАМ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>- Да разликува и запишува: едноставни и сложени – тактови;</p> <p>- да ја разбира мерната единица, нагласено и ненагласено тактово време (во корелација со солфеж);</p> <p>- да ги усвои наведените нотни вредности и паузи;</p> <p>- да знае точно да ја продолжи (изброи) секоја нота со лак, точка и корона.</p>	<p>-Такт и видови тактови: едноставни тактови (2/4; 3/4; 3/8; 2/2); сложени тактови на пример на 4/4 такт</p> <p>- Нотни вредности и паузи</p> <p>- Знаци за продолжување на траењето</p>	<p>- Такт, тактова црта, мерна единица, тактово време, нагласено - ненагласено (теза - арза), мерна единица</p> <p>- Цела, половина, четвртина, осмина, шеснаесеттина, половина нота со точка, четвртина нота со точка</p> <p>- Лак, точка, корона</p>	<p>- Откривање и забележување на едноставни и сложени тактови(2/4,3/4,3/8,2/2,4/4) во одредени примери;</p> <p>- бележење на теза и арза;</p> <p>- вежби за траење на нотите: пишување на двојно поголеми и двојно помали нотни вредности;</p> <p>- вежби за продолжување на нотните вредности со лак, точка и корона;</p> <p>- анализа на сите тактови и промена на такт во едноставни нотни примери (препознавање без да го прочитаат забележаниот такт – наставникот да ги подготви примерите со покриен или избришан такт).</p>

Тема: СКАЛИ И ИНТЕРВАЛИ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>- Да ги усвои и применува поимите: скала, стапало, степен, тетракорд;</p> <p>- да ги разбира, разликува и разрешува стабилните и нестабилните стапала стапала (корелација со солфеж);</p> <p>- точно да ги запишува и применува знаците: диез, бемол, бекар;</p> <p>- да ги усвои сите дурски и молски скали до два предзнака;</p> <p>- да го поврзува дур со паралелен мол;</p>	<p>- Основна скала</p> <p>- Елементи на скалата</p> <p>- Видови стапала</p> <p>- Знаци за промена на висината на тоновите</p> <p>- Дурска скала</p> <p>- Молска скала и видови молски скали</p> <p>- Интервали по големина - (од I стапало на основната скала надолу и нагоре)</p>	<p>- Основна скала</p> <p>- Латински имиња на тоновите</p> <p>- Стапало</p> <p>- Степен (цел и полустепен)</p> <p>- Тетракорд</p> <p>- Стабилни (I, III, V) и нестабилни (II, IV, VI, VII) стапала;</p> <p>- Шема на тежнеење - разрешување;</p> <p>- Шема на тежнеење - разрешување во скалата (VII - I, II - I, IV - III, VI - V);</p> <p>- I стапало - тоника</p> <p>- VII стапало - водилка</p> <p>- Диез - повишувалка</p> <p>- Бемол - снижувалка</p> <p>- Бекар - разрешувалка</p> <p>- Дурска скала;</p> <p>- Молска скала: природен, хармонски и мелодиски вид;</p> <p>- Паралелни скали</p> <p>- Интервали</p>	<p>- Бележење на основната скала со сите нејзините елементи;</p> <p>- бележење на знаците за промена на висината на тонот (диез, бемол, бекар) во скалите до два предзнака;</p> <p>- откривање на скали до 2 предзнака (во мелодиските примери што ги пеат);</p> <p>- градење на основните интервали по големина нагоре и надолу;</p> <p>- вежби: градење на скалите по квинтен круг;</p> <p>- вежби: поврзување на дур со паралелен мол (квиз);</p> <p>- градење на молска скала (сите видови) со промените</p>

<p>- да развива способност за брзо транспонирање на кратки примери.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формирање квинтен круг - Скали до два предзнака 	<ul style="list-style-type: none"> - Големина на интервал (од прима до октава) - Скалични интервали <ul style="list-style-type: none"> - Квинтен круг - Оддалеченост за 1 предзнак - Оддалеченост за 2 предзнака 	<p>на стапалата; полустепените и целите степени во хармонски и мелодиски мол;</p> <ul style="list-style-type: none"> - транспонирање на кратки примери во скалите оддалечени за 1 и 2 предзнака и во паралелни скали (препорака: примерите да се користат за солфежирање на часот по солфеж); - анализирање на скали и промена на скала (паралелна и до 2 предзнака) во едноставни нотни примери; - анализирање на стабилни и нестабилни стапала со разрешување во едноставни нотни примери.
---	--	--	---

Тема: ДИНАМИКА, ТЕМПО, АРТИКУЛАЦИЈА			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>- Да ги усвои термините за динамика и да ги запишува со кратенки;</p> <p>- да се запознае со метромот и да го применува;</p> <p>- да ги усвои оригиналните термини за разни видови на темпо и да го разбира нивното значење;</p> <p>- да ги разбира оригиналните термини за артикулација и да ги применува.</p>	<p>- Динамика и нејзините основни видови</p> <p>- Темпо и неговите основни видови</p> <p>- Артикулација и нејзините основни видови</p>	<p>- Динамика</p> <p>- Динамички ознаки</p> <p>- Силно (форте) – F</p> <p>- Тивко (пијано) – P</p> <p>- mp, pp</p> <p>- mf, ff</p> <p>- Од тивко кон силно (крешендо)</p> <p>- Од силно кон тивко (декрешендо)</p> <p>- Темпо</p> <p>- Ознаки за темпо</p> <p>- Метроном</p> <p>- Бавно (Adagio, Lento)</p> <p>- Умерено (Moderato, Andante)</p> <p>- Брзо (Allegro, Presto)</p> <p>- Ritardando</p> <p>- Accellerando</p> <p>- Артикулација</p> <p>- Ознаки за артикулација</p> <p>- Staccato, legato, non legato</p>	<p>- Вежби: бележење на кратенките за динамичките нијанси;</p> <p>- претставување и примена на метромот;</p> <p>- творење: учениците сами да ги определат и запишат ознаките за темпо, динамика и артикулација во одреден пример;</p> <p>- визуелна анализа: препознавање на знаците, термините, кратенките за динамика, темпо, артикулација во едноставни нотни примери;</p> <p>- слушна анализа со препознавање на видовите на динамиката, темпото, артикулацијата (во изведба на наставникот и снимки).</p>

Тема: МУЗИЧКА УМЕТНОСТ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае и усвои знаења за различните групи на инструменти (заради избор на инструмент); - да ги разликува и именува пејачките гласови и да се запознае со оперското пеење (заради избор – соло пеење); - да ги воочува елементите на музичките форми; - да покажува љубов кон музичката професија, да посетува концерти, оперски и балетски претстави; - да покажува интерес кон собирање разни информации од Интернет, поврзани со музиката. 	<ul style="list-style-type: none"> - Основна поделба на инструментите - Основна поделба на пејачките гласови - Елементи на музички форми - Музичко творештво 	<ul style="list-style-type: none"> - Жичани - Дувачки - Ударни - Клавијатурни - машки, женски, детски (високи, средни, ниски) - мотив, двотакт-фраза, реченица, период - пиеса, композиција, композитор, диригент, хор, оркестар 	<ul style="list-style-type: none"> - Препознавање на инструменти и пејачки гласови (преку слушање на музика, посета на концерти, оперски и балетски претстави); - презентирање на инструментите, кои им се помалку познати (фагот, контрабас); - творење: дополнување или креирање музичка реченица и период (со помош на наставникот) и задолжително свирење или солфежирање за да се доживее слушно креацијата; - игри и квизови за усвојување на музичките термини; - компјутери и Интернет за изнаоѓање на интересни содржини од животот на композиторите, анегдоти...; - анализа: откривање на елементите на музички форми (мотив, двотакт, реченица, период) со помош на наставникот во едноставни нотни примери.

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

- Наставата по теорија треба да биде во тесна поврзаност со наставата по солфеж.
- Предвидените содржини се во непосредна корелација со темите и содржините на предметот солфеж. Наставникот треба да внимава при планирањето на часовите по двата предмета меѓупредметната поврзаност да им биде јасна на учениците. Во случај ако овие предмети ги предаваат различни наставници тие мора најтесно да соработуваат и да ги координираат содржините и активностите на двата предмета.
- Содржините на сите наставни теми се заемно поврзани, затоа процесот на совладувањето на одредени проблеми посочени во една од темите често пати треба да се одвива преку интеграција со другата тема (на пример, препознавање на темпо, динамика, агогика во примери од музичкото творештво, инструменти и сл.).
- Се препорачува слушање музика во изведба на наставникот (примери од класична музика, композиции за деца од типот на „Детски албуми”, музика од други стилови и жанрови) и снимена за воочување на нејзиниот карактер и изразните средства, како и за доживување и совладување на наставните содржини (метроритамот, темпото, инструменти, гласови и др.).
- Наставникот треба особено внимание да обрнува на практичната примена на теориските поими преку запишување (вежби за ритмичко групирање, градење скали и интервали, запишување во различни клучеви на една иста мелодија и сл.).
- Особено е важно поимите што се усвојуваат да бидат поткрепени со звучни примери од музичката литература со воочување и задолжително коментирање кај учениците.
- Од голема важност е создавање навика за визуелна анализа на нотниот текст. Затоа, уште на првите часови таа треба да е присутна во вид на анализа на наједноставен нотен запис (почнувајќи од едногласни фрагменти во различни клучеви), со воочување на ознаки за темпо, динамика, артикулација, агогика, такт и тактови времиња, скала, интервали, нотни вредности итн. Од друга страна, може да се применува и анализа на едноставни партитури (на пример, едноставни композиции за пијано) во кои може да се воочи примена на виолински и бас клуч.
- Посочените наставни теми (пред сè, Музичка уметност) даваат широки можности за користење на ИКТ и самостојна истражувачка работа на учениците.

Препораки за користење на годишниот фонд на часови:

Мелодика 42 часа; Ритмика 30 часа.

➤ **Наставни средства:**

- учебник по избор на наставникот, одобрен од страна на министерот;
- аудио-визуелни средства (ТВ, ДВД- плеер, видеоплеер, компјутер);
- дидактички средства и материјали;
- разни извори на учење од непосредната околина (предмети во природата и околината);
- визуелни средства (слики, фотографии, апликации и сл.);
- Интернет, образовни софтвери.

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за музичко изразување, ангажираноста на учениците, посветеноста во работата, како и тимската работа (формативно оценување). При следењето на постигањата на учениците, наставникот треба особено да внимава на индивидуалниот пристап во постигањата на секое поединечно дете.

На крајот од годината секој ученик полага годишен испит во вид на тест со теориски прашања, практични задачи и анализа на едноставни нотни примери.

Оценувањето е бројчано (со оценки од 1 до 5).

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализацијата се темели на нормативот донесен од страна на министерот за образование и наука.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во прва година може да ја изведува лице кое завршило:

- факултет за музичка уметност – оддел за музичка теорија и педагогија;
- факултет за музичка уметност – оддели за:

- композиција;
- диригирање;
- музикологија;
- етномузикологија.

(Приоритетноста е според горенаведениот редослед.)

9. КОМИСИЈА ЗА ПОДГОТОВКА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма ја изработи стручниот тим во состав:

1. д-р Ивица Зориќ, ДМУ „Годор Скаловски – Тетоец” – Тетово, ФМУ - Скопје
2. м-р Викторија Коларовска - Гмирја, вонреден професор на Факултетот за музичка уметност- Скопје
3. Јованка Милојевиќ, директор на ОМУ „Стеван Мокрањац” – Кочани
4. Милица Василеска-Калаџијска, професор во ДМБУЦ „Илија Николовски-Луј” - Скопје
5. Анкица Витанова, советник по музичко образование и музичка уметност, БРО - Скопје

10. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по музичко образование за прво одделение во тригодишното основно музичко и балетско образование ја донесе

Министер



на ден _____
Скопје